

8. Kolomiets N. A. Interaktyvne navchannia : sutnist, osnovni zasoby realizatsii, *Naukovi zapysky : zb. nauk. statei Nats. ped. un-tu im. M. P. Drahomanova / ukl. P. V. Dmytrenko, L. I. Makarenko*. Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova, 2006, Volume LXII (62), pp. 82–90.

9. Orban-Lembryk L. E. Komunikatyvnyi prostir mizhosobystisnykh vidnosyn, *Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Filosofski nauky*. Ivano-Frankivsk, vyd-vo «Play» Prykarpatskoho universytetu, 1996, Part 2, pp. 123–131.

10. Fursina H. A. Formuvannia komunikatyvnoi kompetentsii studentiv vuziv v protsesi movnoi pidhotovky, *Aktualni pytannia vuzivskoi nauky : zb. nauk. statei*. Samara, 2005, 53 p.

Аннотация

Лариса Максимчук

Обеспечение интегративного подхода в гуманитарной подготовке будущих врачей в условиях интерактивного обучения

Исследование посвящено проблеме качества подготовки современного специалиста-медика, которая должна быть ориентирована на профессиональное общение, корректное с точки зрения нормы и стиля, ситуативное, контекстное и адекватное. Требования к будущим врачам предусматривают не только высокий уровень знаний и умений по специальности, но и наличие поликультурной компетенции будущего врача, его умений и навыков сотрудничества с коллегами, пациентами в типичных ситуациях, связанных с медициной и медицинским обслуживанием, что и предопределяет использование преподавателями новейших технологий обучения, а именно: интерактивного обучения как движущей силы в преодолении психологических барьеров профессионально ориентированного общения.

В статье приведены преимущества интегрированной учебы, представлен алгоритм действий преподавателя, раскрыта сущность интегративного подхода к профессиональной гуманитарной подготовке будущих врачей в условиях интерактивного взаимодействия.

Ключевые слова: интегративный подход, подготовка, будущие врачи, интерактивный.

Summary

Larysa Maksymchuk

Providing an Integrative Approach in Humanitarian Training of Future Doctors in the Conditions of Interactive Learning

Research is devoted to the problem of the quality of modern medical specialist, which should be focused on professional communication, correct in terms of rules and style, situational, contextual and adequate. The requirements to the future doctors do not only have a high level of medical knowledge and special skills, but also the presence of multicultural competence, skills of working with colleagues, patients in typical situations related to medicine and health care. It leads teachers to use new learning technologies in order to provide successful interactive learning as the driving force to overcome the psychological barriers of professionally oriented communication.

The article presents the advantages of integrated education, presented summary of actions of the teacher, it has been disclosed the essence of the integrative approach to professional humanitarian training of future doctors in terms of interactivity.

Key words: integrative approach, training, future doctors, interactive.

Дата надходження статті: «19» березня 2014 р.

УДК 37:929–051 Островський В. (477)(09)(045)

ВІТАЛІЙ МАЦЬКО,

доктор філологічних наук, професор
(м.Хмельницький)

Науково-педагогічна діяльність Володимира Отроковського: історико-літературний аспект

У статті зацікавлюється на світоглядній функції дослідника давньої української літератури, поета, вчителя-філолога В.М.Отроковського, який вийшов із наукового філологічного семінару академіка В.М.Перетца. Доля Отроковському виділила лише 25 років життя, але й за цей короткий період своєю наполегливою інтелектуальною працею він встиг залишити помітний слід на землі, зробити вагомий внесок у розвиток вітчизняної культури та освіти. Серйозно наукою захопився 1911-го. За сім років ним написано вагомі дослідження «Повесть о купце Басарге и ее литературные источники» (рукопис); «Мотивы загадки мудрых вопросов в сказках» (рук.); «Тарасий Земка – южнорусский литературный деятель XVII века» (1915 р), яка охоплює 3000 сторінок друкованого тексту; «Мотивы преследования еретиков в полемике заворских старцев и иосифилян»; «Замечания на статью Алексея Путинцева (1880-1937. – вставка наша. В.М.) «Древнейший русский Домострой» (Воронеж, 1916); «Рецензия на книгу Федора Рязановского «Демонология в древней русской литературе» (М., 1915); «Гораций и Тредиаковский» (незак.) та ін. Усі дослідження Отроковського мали успіх в наукових колах, свого

часу вони знайшли теплий відгук у поважних російських філологів, академіків О.Соболевського, В.Перетца, О.Шахматова, М.Нікольського, В.Майкова.

Ключові слова: педагогіка, Київський університет, давня українська література, філологічний семінар, Володимир Отроковський, колегія Павла Галагана, професорський стипендіат.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Володимир Отроковський – поет, літературознавець, педагог – своєю творчістю розширив наші знання про давню українську літературу, незважаючи на те, що всі його твори російськомовні, бо письменник жив в іншому культурному й освітньому просторі, де все українське підпадало суворій забороні. Тому сьогодні виникла ще одна проблема перекласти їх рідною мовою. Адже творчість будь-якого письменника, потрапляючи в інший культурний контекст, неминуче зазнає «свіжіших» змін у своєму «образі», бо його рецепція відбувається в нових умовах. Вітчизняна культура відбирає зі спадщини автора певний набір творів, необхідних для освіти й виховання молодого підростаючого покоління.

Аналіз досліджень і публікацій... На сьогоднішній день постать В.Отроковського в історії української освіти, літературознавства залишається поза науковою рефлексією. Про Володимира Михайловича Отроковського досі немає ґрунтовного дослідження, крім кількох публікацій, зокрема спогадів літературознавця О.Назаревського [9] й стислої згадки письменника М.Шудрі [16]. Однак в них недостатньо оприявлено характеристика проблеми, що винесена у заголовок.

Формулювання цілей статті... Відтак постає **мета статті**, а саме: змоделювати позицію В.Отроковського-медієвіста в аспекті народного світогляду, проаналізувати його твори, детерміновані орієнтацією на специфічного читача (носія національного світогляду), а також внести доповнення та корективи в рецепцію науково-художньої, педагогічної практики письменника в цілому.

Аналіз досліджень і публікацій... В.Отроковський народився 23 жовтня (5 листопада) 1892 р. в селі Кудринці на Поділлі (нині Кам'янець-Подільського району Хмельницької області), де батько правив церковну службу й учителював. Його батько працював то вчителем, то знову повертався до церкви, потім знову учителював. І саме перші ази науки Володя проходив у батька, до початкової освіти був підготовленим. Перші чотири класи навчався у Немирівській гімназії, а упродовж 1904-1909 рр. – в Київській колегії Павла Галагана, яка давала серйозну підготовку для вступу у вищі навчальні заклади.

У колегії навчався сумлінно. Творчі здібності юнака помітив вихователь, педагог, літературознавець Ілля Фролович Кожін – випускник Київського університету. Саме він залучав своїх учнів до літературного гуртка, прищеплював любов до російської поезії і прози. В.Ганцов, згадуючи курсистів, завважує, що «в стінах колегії склався гурток поетів-початківців – Отроковський, Филипович, Драй-Хмара, Ларін... Усі писали російською мовою» [3, арк.3]. Воно й зрозуміло, адже Ганцов не сказав, що Кожін був головою Союзу російського народу в Києві, то ж, певна річ, пропагував серед учнів любов до російської культури. Не залишив автор спогадів чи бодай згадки про те, що після революції «вихователь» українських дітей, «блестящий литературовед» (В.Ганцов) емігрував і 1956 р. помер у Болгарії. Отроковський під керівництвом Кожіна захопився не лише поезією, а й літературознавством. Так, 11 квітня 1909 р. в колегії Павла Галагана відбувся урочистий вечір з нагоди 100-річчя з дня народження М.В.Гоголя. Серед інших доповідачів виступив й В.Отроковський. Згодом його доповідь «Заветы Гоголя искусству» як одна із кращих була надрукована в книзі «Ежегодник коллегии» (1909. – Рік 14-й) [3, арк.3]. Це, по суті, було дослідження прози Гоголя в контексті художнього синтезу мистецтв.

Усі четверо друзів – Отроковський, Филипович, Драй-Хмара, Ларін – закінчили колегію із золотою медаллю. 1910 р. Отроковський вступив у Київський університет на історико-філологічний факультет. Йому поталанило на вчителів, серед яких були В.Перетц, А.Сонні, Л.Добровольський, М.Дашкевич, А.Гіляров, М.Довнар-Запольський, Г.Павлицький, А.Лобода, Ю.Кулаківський [8, с.7]. Він долучається до студентського філологічного семінару під керівництвом професора В.Перетца. Філолог-медієвіст із багатим педагогічним досвідом та широкими знаннями умів зацікавити тією чи іншою темою, а найпаче – в галузі досліджень давньої української літератури (за визначенням того часу – «древнерусской»). Прикметно, що В.М.Перетц семінар проводив поза стінами університету, поза факультетом, так, щоб на нього не мали адміністративного впливу керівники ректорату. Хоча не обходилося без наклепників-чорносотенців, які добачили, що цей «семінар... був певним органом української партії в Києві й розсадником для українізації російської студуючої молоді». Із наукового семінару вийшло понад 150 відомих науковців, педагогів – це Теоктист Сушицький (1883-1920, помер в Умані від тифу), М.Драй-Хмара, П.Филипович, І.Огієнко, О.Грузинський, М.Гудзій, О.Назаревський, Варвара Адріанова-Перетц, О.Багрій, Л.Білецький, С.Богуславський, брати Василь та Сергій Маслови, В.Отроковський, Д.Абрамович, М.Калинович, С.Балухатий та ін. Робота

семінару зводилася до методології російської літератури, а також формування філологічного погляду на літературу під естетичним кутом зору, творення краси художнього явища.

1914 р. В.Перетц залишив Отроковського для підготовки до професури. За свідченням В.Петрова (Домонтовича), для цього треба було мати золоту медаль, бо «шлях до професури був чітко накреслений. Він починався з писання медальної праці на тему, запропоновану від факультету... треба було одержати золоту медаль, саме золоту і в жодному разі не срібну, бо срібна не гарантувала нічого. Залишений при університеті складав магістерські іспити. Після двох вступних лекцій він здобував звання приват-доцента. Все це потребувало колосального напруження розумових і фізичних сил, тотальної мобілізації всіх духовних ресурсів. Не всі витримували» [14].

Тодішній професорський стипендіат прирівнювався до сучасного аспіранта. Академік М.Гудзій (1887–1965) про В.Перетца і його семінар резюмує, що професор, мовою оригіналу: «приобшчал своих слушателей к тому, что должно было назваться литературоведческой наукой» [2, с.167].

Володимир Отроковський був здібним, надзвичайно працьовитим, міг годинами засиджуватися над книжками, першоджерелами, архівними матеріалами. Як поет, писав в імпресіоністичній та символістській манері. Літературознавче дослідження, що підготував у семінарі проф. В.Перетца, аналіз тексту та з'ясування редакції однієї з літературних пам'яток «Тарасий Земка, южнорусский литературный деятель 17 в.» [12] принесла йому золоту медаль. Вона досягла нечуваного доти обсягу 3000 сторінок. У своїй рецензії на роботу В.Отроковського, надрукованій в «Университетских известиях», проф. В.М.Перетц визнав її зразковою... Молодий дослідник міг пишатися з такої оцінки, але кілька років несамовитої праці розхитали його здоров'я. За чверть прожитого віку його перу належать, крім віршів, наукові праці: 1) захист ґрунтовного дослідження на конкурс, оголошеним історико-філологічним факультетом, «Повесть о купце Басарге и ее литературные источники» (рукопис); 2) «Мотивы загадки мудрых вопросов в сказках» (рук.); 3) «Тарасий Земка – южнорусский литературный деятель XVII века» (1915); 4) «Мотивы преследования еретиков в полемике заворских старцев и иосифилян» (Русский филологический вестник. – 1916. – №4. – С.269-276); 5) Рецензия «Замечания на статью Путинцева «Древнейший русский Домострой» (РФВ. – 1917. – №1-2. – С.110–112); 6) Рецензия на книгу Федора Рязановского «Демонология в древней русской литературе» (РФВ. – 1917. – №6-12. – С.720–723). Аналізуючи книжку останнього, рецензент розкрив концепцію давньоруської літератури щодо вірування в злих духів, оприявнених в давній українській літературі. Водночас В.Отроковський «виявив безцеремонне порушення не лише елементів історичної літератури, а й чисто хронологічних вимог» [3, арк.4]. Залишилася незавершеною літературознавча праця «Гораций и Тредиаковский».

Дослідник надто захопився «Повістю...», зчаста подорожуючи до Петербурга та Москви, виснажував і до того ослаблений організм. Так, в лютому 1911 р. здійснив поїздку до столиці царської імперії, а згодом подорожує до Москви, де опрацьовує московські списки «Повісті...». Там познайомився з ніженцями, братами-близнюками Борисом та Юрієм Соколовими, стипендіатами Московського університету, фольклористами. Вони всіляко сприяли В.Отроковському в його пошуку необхідних архівних документів. На початку березня 1913 р. В.Отроковський знову в Петербурзі у складі делегації семінаристів на чолі з В.Перетцом, який був у захопленні від наукової роботи студента-відмінника. Своім колегам В.М.Перетц запропонував послухати Отроковського. І коли той в Петербурзі справді виступив на засіданні дослідників давньої писемності, то його доповідь позитивно сприйняли досвідчені й визнані «метри»-медієвісти О.І.Соболевський, М.К.Нікольський, В.В.Майков. Від них почув лише схвальну оцінку його досліджень. Окрилений успіхом, В.Отроковський не забував й про друге крило в літературі – поезію. Із скромним рукописом він подався на зустріч з О.Блоком. Останній 4 березня 1913 р. залишив у щоденнику запис про те, що зустрічався з Отроковським [1, с.706], згодом і листувався з ним. В Отроковського під час захисту «Повісті...» опонентами були О.Соболевський й О.Назаревський. Наприклад, академік заперечував датування повісті XV століттям, а значно раніше, проте Отроковський не розгубився й успішно захистив свою думку [3, арк.10]. Юний науковець, досліджуючи повість про купця Дмитра Басаргу, доводив, що смисловий центр сюжету не є його фавбулою, бо сюжет і фавула – це єдиний конструктивний елемент твору, а модель подієвої фавули рівновелика сюжетові. До речі, подібну думку висловив і В.Перетц у відгукові на працю В.Отроковського [13, с.34].

Київські семінаристи разом з В.Перетцом 3 березня 1911 р. завітали й до академіка Олексія Шахматова, а також познайомились з провідними науковцями-філологами Ф.Ф.Фортунатовим, В.М.Істріним, П.О.Лавровим, М.К.Нікульським. Слухаючи відомих вчених, переймаючи досвід пошукової роботи, студенти пишалися тим, що їм випала нагода особистого знайомства з науковими світилами. Тоді ж крім Отроковського в Петербурзі були І.Огієнко, брати Маслови, О.Грузинський, О.Назаревський [3, арк.12]. Їхали у вагоні вищого класу, з комфортом. Вагон чекав у Петербурзі на запасній колії. Хто із семінаристів не мав грошей на квартиру, то повертався до вагона й там

ночував. Ось як в царській Росії приділяли увагу молодим науковцям. Досвід справді гідний подиву.

Перебуваючи в Москві, 1913 р. Отроковський відвідав доктора мистецтвознавства, чернігівця Сергія Богуславського (20 жовтня 1907 р. він був доповідачем з текстології «Повісті минулих літ» на семінарі Перетца. Тоді з ним Отроковський познайомився). До речі, дружина Богуславського Олена Олексіївна була музикантом, писала вірші («Стихи». – К., 1915. – 64 с.), на цю збірку схвальний відгук написав О.Білецький. Якось після гри Олени Олексіївни О.Назаревський (1887–1977) написав вірш «Слушая музыку» (подражание Отроковскому): «Под нежно фиолетовые звуки, / Рожденные дыханием и трепетом руки, / Срастаются изломы сердца, гаснут муки / И ярче загораются надежды маяки...».

В «Історії українського друкарства», торкаючись вченого гуртка перших печерських друкарів у Києві, І.Огієнко посилається на працю В.Отроковського «Тарасий Земка, южнорусский литературный деятель 17 века». Професор Огієнко, йдучи за Отроковським, називає Земку освіченим, знавцем кількох мов. А все ж Тарасій Земка був патріотом-українцем, обстоював вживання української мови навіть у богослужбових книжках: «Як і його старший товариш Беринда, Земка добре знав рідну йому українську мову і любив вживати її в своїх літературних працях. Земка також боронив потребу вживання української мови в церкві. Не погіршили ж давні святі отці та філософи, коли Євангеліє св. Матвія з єврейської на грецьку переклали, а з грецької Марка, Луку та Іоана принесли, а також коли грецькі богословські книжки переклали на мову слов'янську. Отож за тим прикладом робили й ми, на користь та на примноження братам своїм, і сподіваємося в Господі, що цим ми не погіршили. Робимо це на спасіння, щоб не сказали нам: «Ти добре молишся, але другий не будеться і розум мій без пожитку». Тому послухались ми Апостола (I Кор. 14), що каже: «В церкві краще сказати п'ять слів зрозумілих, корисних і для інших, аніж силу слів чужою мовою». А ви, приймаючи цю книжку смиренномудренно, споминайте Апостола (там же), що навчає: «Коли відкриється щось іншому сидячому, другий нехай мовчить» [10]. Ось звідки черпав В.Отроковський та його друзі патріотичний дух, любов до України. Він не виїхав з Києва під час війни, не виїхав і тоді, коли його сердечний друг-полтавець, пізніше відомий російський вчений, Борис Ларін (1893–1964) кликав до Петрограда, в університет, де буяли наукові інтереси, однак він делікатно відмовив йому, бо в тому ж таки 1917 р. запрягся разом з П.Филиповичем написати і випустити «по збірці українських віршів» [6, с.10].

Про особисте життя, про дозвілля, відпочинок В.Отроковський мало дбав, всього себе віддавав науці. Його однокурсник Михайло Драй-Хмара познайомився з гімназисткою Ніною Петрівною Длугопольською (прожила сто літ, померла 1996 р. в США) і ходив з нею постійно три роки, а 1914-го одружився. Вінчання відбулося 12 липня (на свято Петра й Павла) в с.Тростянички (нині Тростянецького району Вінницької області). Боярами на весіллі були найсердечніші Михайлові друзі Володимир Отроковський і Павло Филипович, почесним гостем – композитор Микола Леонтович. Прізвища вказують на національний світогляд письменників, який формувався в юнаків все ж таки не під впливом Кожина, а наукового світу, що випромінював українську культуру ще з часів Київської Русі, козацької доби, національно-визвольних змагань XVII століття, Просвітительства. Національна гордість у них прокидалася від пам'яток давньої української літератури, що їх семінаристам довелося студіювати під керівництвом В.Перетца.

Після такої щасливої події (весілля М.Драй-Хмари) Володимира осінила думка про власне подружнє життя. І таки через рік Отроковський узяв шлюб з випускницею Вищих жіночих курсів Антоніною Молодзеньською. У молодого подружжя 11 березня 1916 р. народилася донька, яку назвали Зоєю. Як педагог давав уроки латинської мови в приватній гімназії А.В.Жекуліної в Києві [3, арк.23–24]. 9 вересня 1916 р. Отроковський записав: «Есть необъяснимое счастье чувствовать любовь к детям. Сколько наслаждения оберегать и защищать их беспомощность!» [3, арк.34]. До речі, ученицею В.Отроковського була майбутня дружина Б.Ларіна Наталя Яківна Горунович (дівоче прізвище). Вона згадувала про вчителя таке: «Владимир Михайлович на своих уроках бывал иногда каким-то расстроенным, безучастный ко всему окружающему, словно тяготящийся самой жизнью» [3, арк.24]. То внутрішня втома від виснажливої пошукової роботи, наукового оформлення віднайдених в архівах матеріалів. Зрідка друкувався, очевидно послухав листовної поради О.Блока. Остання прижиттєва його публікація «Историко-литературное общество при университете св.Владимира» оприлюднена в київському журналі «Театральная жизнь» (1918. – № 10. – С. 16) – це своєрідний літопис товариства від 15 жовтня 1917 до 10 березня 1918 р., в якому брав безпосередню участь.

В роки війни, розрухи молоде подружжя відчувало фінансові труднощі, і Володимир наприкінці 1917 р. вирішив покинути педагогічну роботу, влаштувався інспектором «Дніпросоюзу», керував культосвітньою роботою (музеї, бібліотеки), налагоджував роботу філій на місцях. Зчаста бував у відрядженнях, під час одного з яких важко захворів [11, с.31]. Револьюційний 1917 р. дав могутній

поштовх розвитку всіх галузей кооперації в Україні. Зросла чисельність споживчих товариств до 4 тисяч 873, і центром споживчої кооперації стає створена 6 травня 1917 р. організація під назвою «Дніпросоюз». На час праці Отроковського організація здійснювала фінансовий обіг у 5 млн. карбованців, що позначалося й на зарплаті. «Дніпросоюз» мав свій півмісячник «Кооперативна зоря», з яким намагався співпрацювати поет. Письменник Олекса Кобець згадував: «Дошкульного голоду я особисто не відчував, бо працював у «Дніпросоюзі» – могутньому центрі тодішнього економічного життя України, очолюваному видатним самородком, талановитим організатором і великих масштабів людиною – Дмитром Вікторовичем Коліухом (1880–1937). Це його волею в голодні для Києва роки на повному матеріальному утриманні «Дніпросоюзу» знаходилася значна частина української культурної верхівки. На повному утриманні, ніби співробітники «Дніпросоюзу» (хоч працювати в ньому зовсім не були зобов'язані), були композитори Стеценко та Степовий, а почасти (бо жив на Поділлі) Леонтович, далі Нестор Городовенко, Лесь Курбас, Павло Тичина, колишній міністр пошти й телеграфу українського уряду Сидоренко та багато-багато інших».

Так, матеріальне становище покращилося, але невідомо, як склалася б подальша доля Отроковського, бо ж редактор А.Харченко (1887–1937) став донощиком, за що й влада «віддячила» розстрілом у сталінських таборах. Олекса Кобець: «Якось зійшлося у мене четверо гостей – Павло Григорович Тичина, Павло Петрович Филипович, улюблений Коліухом співробітник «Дніпросоюзу» Іван Іванович Чуванов і редактор Дніпросоюзового органу – журналу «Кооперативна зоря» Антон Іванович Харченко. Той самий Харченко, що пізніше, емігрувавши до Парижа, почав писати через советські амбасади доноси на кооперативних діячів» [5]. Дружиною була Наталя Іванівна (Красицька), двоюрідна сестра дружини поета О.Влизька. Харченко став «поворотцем», редактором «Книгоспілки», згодом «ворогом народу».

Про останні дні В.Отроковського та його образ залишив спогади О.Назаревський, мовою оригіналу: «Мне приходилось видеть и озабоченным, и усталым, и не совсем здоровым (он очень много работал, а организм, по-видимому, был не особо крепким), но никогда я не видел его отрешенным от жизни, потерявшим вкус к человеческому бытию» [3, арк.24]. Помер В.М.Отроковський о 8 годині вечора 26 квітня 1918 р. від «іспанки» (пандемія грипу). До речі, тоді від такої хвороби померли французькі письменники Гійом Аполлінер, Едмон Ростан, німецький філософ Макс Вебер, кіноактриса Віра Холодна. Але дружина звинувачувала в усьому молодого лікаря Ліпського, який, мовляв, рано дозволив Отроковському встати з ліжка. Після необґрунтованих нападок, лікар змушений був виїхати з Києва. О.Назаревський згадував, як 28 квітня 1918 р. «хоронили его в ясный весенний день. Над нами сияло чистое небо. Теплый ласковый ветер тихо колебал полотнища церковных хоругвий. Все было залито солнечным теплом и светом. А душу щемила тяжкая тоска, по щекам катились невольные слезы, до сознания отрывками доходили слова взволнованой речи Н.К.Гудзия, который от всех нас прощался с так рано ушедшим из наших среды товарищем. Могила В.М.Отроковского находилась на территории Покровского монастыря в ограде небольшого кладбища при Вознесенской церкви» [3, арк.27]. Поховали подолянина на цвинтарі, неподалік будинку №53 по вул. Артема в Києві, в якому проживала рідна сестра Отроковського Маргарита Михайлівна, дружина М.Калиновича. А чому вибір впав на це місце, то пояснення знаходимо просто: Вознесенська церква була розташована між будинками 44-48 по вул. Артема, отож рідні провідували могилу частіше. О.Назаревський чомусь свідчить, що могила не збереглась. Насправді, коли церкву знесли, а по війні розширювались новобудови, тоді родичі прах В.Отроковського перенесли на Лук'янівське кладовище (ділянка № 45). До речі, як свідчить автор «Київського некрополя» Людмила Проценко, письменницю Грицько Григоренку (Олександрю Судовщикову) 1924 р. також поховали на території колишнього Покровського монастиря, на Кудрявському цвинтарі [15].

На смерть друга відгукнувся Борис Ларін в журналі «Курантъ» (1918, №2), мовляв, у літературі Отроковський залишився усамітненим, проте, мовою оригіналу: «Избранные избирают его. Науке – дар его королевский. Без наследников. Был одинокий. Идущий впереди. Некому было с ним Радость-Страданье нести» [7, с.12]. Поруч з некрологом в журналі «Курантъ» (редактор О.Й.Дейч) надруковано вірші Отроковського, лірика якого несе відбиток легкої меланхолії, хвилюючої музикальності; вірші менш романтичні, а більш схильні до символічного моделювання образу: Не жала розовым лучом, / Мерцало утро в темной хвое, / И кто-то призрачным плащом / Лелеял пламя голубое. / С тревогой пальцев золотых / Он развязал узлы тумана / И, отпуская птиц своих, / Застыл на травах безымянно.

Незважаючи на невелику кількість залишених праць, Володимир Отроковський як педагог, науковець, поет був людиною широких поглядів на світ, ерудованим, обізнаним медієвістом у царині історико-літературних джерел давньої української доби, епохи Середньовіччя. Його увагу привертала і житійна література, й апокрифи, й жанрово-стильова своєрідність творів віддалених

епох. Не цурався також сучасного літературного процесу, в якому брав безпосередню участь як поет – творець художнього слова, зрідка друкуючись в періодиці.

У Київському університеті 10 травня 1919 р. кілька колишніх семінаристів в аудиторії №4 провели засідання історико-літературного товариства пам'яті В.Отроковського. Про науково-педагогічну діяльність покійного товариша у вступному слові, відкриваючи засідання, говорив С.Маслов (1880-1957), кілька теплих слів про здібного колишнього студента (В.Отроковського) промовив заслужений ординарний професор, викладач класичної літератури Адольф Сонні (1861–1922), також було заслухано доповіді О.Назаревського «Науково-методична спадщина Отроковського», П.Филиповича «Про поетичну спадщину Отроковського». До третьої річниці смерті науковця і педагога його знову пошанував поезією «Пам'яті Отроковського» (написано 7 квітня 1921р.) Борис Ларін: «Сколько ни звонили поутру сегодня – / Сердце моё дрогнет... Тени дом повыли. / Умершего друга в этих тенях чую, – / Чудится, что мука в вечности кочует. / Колыхнуться сучья (почки, как нарывы) – / Немочны в порыве к небу – серой туче. / Стынет-стонет в ветре, слышу – плачет глуше... / Осеняет душу страшное безсмертье! [3, арк.31]. Після тривалої мовчанки упорядник Ю.Каплан 2004 р. згадав поета В.Отроковського в антології «Киев. Русская поэзия» [4].

Висновки... З вищевомленого можна констатувати, що спадщина В.Отроковського належно не вивчена українськими літературознавцями, краєзнавцями, істориками і потребує наукового потрактування за вимогами сучасної методологічної бази, нових підходів щодо систематизації в опрацюванні біографічного дискурсу письменника, його творчого набутку. Адже духовне є вічним джерелом. А оскільки твори письменника йдуть в народ, то й житиме вічно пам'ять про нього. Отже, наукова, як і поетична, спадщина Володимира Отроковського досі чекає на скрупульозного дослідника.

Список використаних джерел і літератури:

1. Блок А. А. Собрание сочинений в восьми томах / А. А. Блок. – М.-Л., 1963. – Т. VIII. – 772 с.
2. Гудзий Н. Памяти учителя / Николай Гудзий // Русская литература. – 1965. – № 4. – С. 167–169.
3. Институт рукописів Національної бібліотеки імені В. І. Вернадського НАН України. – Ф. 78. – Спр. 1627. – Арк. 3.
4. Киев. Русская поэзия. XX век : поэтич. атология / [сост., вступ. ст. Ю. Каплана]. – К. : ЮГ, 2004. – 490 с.
5. Кобець О. Незабутні дні і люди / Олекса Кобець [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://donklass.com/arhiv/histdisk/memorial/education/write/fylypov/7.htm>.
6. Костенко Н. Врятує вроду і себе людина [передмова] / Наталя Костенко // Павло Филипович. Поезії. – К. : Радянський письменник, 1989. – С. 5–44; Филипович П. В. М.Отроковський (3 нагоди 10-х роковин смерті) / Павло Филипович // Література. Збірник 1. – К., 1928. – С. 223–225. Вірші «Сонцесяйність душі» (с.462–608) надруковано в книжці Рукопис : український альманах спогадів, щоденників, листів, документів, світлин : у 2 т. Т. 1 / [під заг. ред. І. М. Дзюби ; Комітет з нац. премії України ім. Т. Шевченка]. – К. : Криниця, 2004. – 608 с.
7. Ларин Б. Владимир Отроковский (портрет) / Борис Ларин // Куранты. – 1918. – № 2. – С.12.
8. Мацько В. Гомін віків: українська література давньої доби в наукових дослідженнях Івана Огієнка / Віталій Мацько. – Хмельницький, 2000. – 132 с.
9. Назаревский А. А. Из истории Семинария русской филологии проф. В. Н. Перетца (В. М. Отроковский. К 80-летию со дня рождения) // Писемність Київської Русі і становлення української літератури : зб. наук. праць. – К. : Наукова думка, 1988. – С. 272–294.
10. Огієнко І. Історія українського друкарства / І. Огієнко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://litopys.org.ua/ohdruk/ohd12.htm>.
11. Отроковский Владимир // Кооперативна зоря. – 1918. – № 3–4. – С. 31.
12. Отроковский В. Тарасий Земка, южнорусский литературный деятель 17 в. / В. М. Отроковский // Сборник отделения русского языка и словесности. – 1921. – Т. 96. – № 2. Зберігається в ЦНБ НАН Білорусі.
13. Перетц В. Н. Отзыв о сочинении на тему «Повесть о купце Басарге» / В. Н. Перетц // Университетские известия. – К., 1914. – № 9. – С. 33–36.
14. Петров В. Університетські роки II / Віктор Петров [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.facebook.com/notes/%D0%B2%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BC%D0%B8%D1%80-D1%88%D0%B5%D0%BB%D1%83%>.
15. Проценко Л. Лук'янівське цивільне кладовище : путівник / Л. Проценко, Ю. Костенко. – К. : Інтерграфік, 2001. – 192 с. ; Проценко Л. А. Київський некрополь : Путівник-довідник / Л. А. Проценко. – К. : Укр. письменник, 1994. – 334 с.
16. Шудря М. Поет мріянь і знемоги / Микола Шудря // Рукопис: Український альманах спогадів, щоденників, листів, документів, світлин. – К. : Криниця, 2004. – Т. 1. – С. 460–461.

Spysok vykorystanykh dzherel i literatury:

1. Blok A. A. Sbranie sochinenij v vos'mi tomax. Moskva : Leningrad, 1963, Issue VIII, 772 p.
2. Gudzij N. Pamyati uchitelya, *Russkaya literatura*. 1965, Volume 4, pp. 167–169.
3. Instytut rukopysiv Natsionalnoi biblioteki imeni V. I. Vernadskoho NAN Ukrainy. F. 78, Spr. 1627, ark. 3.
4. Kiev. Russkaya poe'ziya. XX vek : poe'tich. atologiya / [sost., vstup. st. Yu. Kaplana]. Kiev, Yug, 2004, 490 p.
5. Kobets O. Nezabutni dni i liudy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://donklass.com/arhiv/histdisk/memorial/education/write/fylypov/7.htm>.

6. Kostenko N. Vriatuie vrodu i sebe liudyna [peredmova] // in Pavlo Fylypovych. Poezii. Kyiv, Radianskyi pismennyk, 1989, pp. 5–44 ; Fylypovych P. V. M. Otrokovskiy (Z nahody 10-kh rokovyn smerti), *Literatura. Zbirnyk 1*. Kyiv, 1928, pp. 223–225 ; Virshi «Sontsesiainist dushi» (pp. 462–608) // in Rukopys: ukrainskyi almanakh spohadiv, shchodennykiv, lystiv, dokumentiv, svitlyn : u 2 t. T. 1 / [pid zah. red. I. M. Dziuby ; Komitet z nats. premii Ukrainy im. T. Shevchenka]. Kyiv, Krynysia, 2004, 608 p.

7. Larin B. Vladimir Otrokovskij (portret), *Kuranty'*, 1918, Volume 2, p. 12.

8. Matsko V. Homin vikiv: ukrainska literatura davnoi doby v naukovykh doslidzhenniakh Ivana Ohienka. Khmelnytskyi, 2000, 132 p.

9. Nazarevskij A. A. Iz istorii Seminariya russkoj filologii prof. V. N. Peretza (V. M. Otrokovskij. K 80-letiyu so dnya rozhdeniya), *Pysemnist Kyivskoi Rusi i stanovlennia ukrainskoj literatury : zb. nauk. prats.* Kyiv, Naukova dumka, 1988, pp. 272–294.

10. Ohienko I. Istoriia ukrainskoho druzarstva [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://litopys.org.ua/ohdruk/ohd12.htm>.

11. Otrokovskiy Volodymyr, *Kooperatyvna zoria*, 1918. Volume 3–4, p. 31.

12. Otrokovskij V. Tarasij Zemka, yuzhnorusskij literaturnyj deyatel' 17 v., *Sbornik otdeleniya russkogho yazyka i slovesnosti*, 1921, Volume 96, part 2.

13. Peretz V. N. Otzy'v o sochinenii na temu «Povest' o kupce Basarge», *Universitetskiye izvestiya*, Kyiv, 1914, Volume 9, pp. 33–36.

14. Petrov V. Universytetski roky II [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <https://www.facebook.com/notes/%D0%B2%D0%BE%D0%BB%D0%B4%D0%B8%D0%BC%D0%B8%D1%88%D0%B5%D0%BB%D1%83%>.

15. Protsenko L., Kostenko Yu Lukianivske tsyvilne kladovyshche : putivnyk. Kyiv, Interhrafik, 2001, 192 p. ; Protsenko L. A. Kyivskiy nekropol : Putivnyk-dovidnyk. Kyiv, Ukr. pismennyk, 1994, 334 p.

16. Shudria M. Poet mriian i znemohy, *Rukopys: Ukrainskyi almanakh spohadiv, shchodennykiv, lystiv, dokumentiv, svitlyn*. Kyiv, Krynysia, 2004, Issue 1, pp. 460–461.

Аннотация

Виталий Мацько

Научно-педагогическая деятельность Владимира Отроковского: историко-литературный аспект

В статье особое ударение делается на мировоззренческой функции исследователя древней украинской литературы, поэта, учителя-филолога В.М.Отроковского, который вышел из научного филологического семинара академика В.М.Перетца. Судьба Отроковскому выделила всего-навсего 25 лет жизни, но и за этот короткий период своего упорного интеллектуального труда он успел оставить заметный след на земле, внести весомый вклад в развитие отечественной культуры и образования. Seriously he took great interest in science in 1911. During seven years he wrote ponderable researches «Narrative about the Merchant Basarg and its Literary Sources» (manuscript), «Motives of the Riddles of Wise Questions in Tales» (manuscript), «Tarasij Zemka – South Russian Literary Figure of the XVII Century» (1915), which consists of 3000 pages of printed text, «Motives of Heretics' Persecution in Polemics of Zavoryie Aged Men and Josephites», «Commentaries to the Article of Aleksei Putintsev» (1880-1937), «The Most Ancient Russian Domostroy» (Voronezh, 1916), «Review to the Book of Fedor Riazanovsky», «Demonology in Ancient Russian Literature» (M., 1915), «Horatio and Trediakovsky» (unfinished) and others. All researches of Otrokovskiy were of great success in scientific circles, in its time they were warmly characterized by reputable Russian philologists, academicians A.Sobolevsky, V.Peretts, A.Shakhmatov, N.Nikolsky, V.Maikov.

Ключевые слова: педагогика, Киевский университет, древняя украинская литература, филологический семинар, Владимир Отроковский, коллегия Павла Галагана, профессорский стипендиат.

Summary

Vitalii Matsko

Scientific-Pedagogical Activity of Volodymyr Otrokovskiy: Historic-Literary Aspect

In the article special attention is paid to the worldview function of the researcher of ancient Ukrainian literature, poet, teacher-philologist V.M. Otrokovskiy, who came out of the scientific philological seminar of the academician V.M. Peretts. The fate gave to Otrokovskiy only 25 years of life, but even during this short period of his persistent intellectual work he was able to leave noticeable mark on the Earth, to bring in strong contribution into the development of the domestic culture and education. Seriously he took great interest in science in 1911. During seven years he wrote ponderable researches «Narrative about the Merchant Basarg and its Literary Sources» (manuscript), «Motives of the Riddles of Wise Questions in Tales» (manuscript), «Tarasij Zemka – South Russian Literary Figure of the XVII Century» (1915), which consists of 3000 pages of printed text, «Motives of Heretics' Persecution in Polemics of Zavoryie Aged Men and Josephites», «Commentaries to the Article of Aleksei Putintsev» (1880-1937), «The Most Ancient Russian Domostroy» (Voronezh, 1916), «Review to the Book of Fedor Riazanovsky», «Demonology in Ancient Russian Literature» (M., 1915), «Horatio and Trediakovsky» (unfinished) and others. All researches of Otrokovskiy were of great success in scientific circles, in its time they were warmly characterized by reputable Russian philologists, academicians A.Sobolevsky, V.Peretts, A.Shakhmatov, N.Nikolsky, V.Maikov.

Key Words: pedagogics, Kyiv University, ancient Ukrainian literature, philological seminar, Volodymyr Otrokovskiy, college of Pavlo Galagan, professorial scholarship holder.

Дата надходження статті: «29» січня 2014 р.